

VERNON LEE

== ΓΡΑΜΜΑΤΑ
ΤΟΜΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ 1913 - 1914

ἐπαιζόλαμπεν ἀνάμεσα στῆς ἀπαλόκυρτες γραμμωσιές τῆς ἀκρογια-
λιάς καὶ στῆς πειδ ἀπότομες καὶ φανταστικά ἀποκαλυπτικές βουνο-
κορφές με τὸν ἄχρὸν ἡλιολουσμένον οὐρανὸν ἀπὸ πίσω πέρα.

Ὁ καιρὸς ἦταν ὀλογάλῃνος καὶ γλυκός, εἴτε τουλάχιστον τέτοιο
τὸν ἐννοίωσα. Κάπου λίγα βήματα, πάντα στὸν ἴδιο ἀνήφορο, ἔστε-
κεν ἓνα μοναχικό καχεκτικό κυπαρίσσι καὶ μιὰ ἐκκλησοῦλα παραπλάι
του. Στὴν μπροστινὴ τῆς πλευρά, βαμμένη με χιμητὸ γαλάζιο καὶ
ἄσπρο, βάσταζε σὰν μοναδικὸ κέρατο σ' ἓνα μονόφθαλμο κούτελο, ἓνα
μονόκυκλο καμπαναριό, καθὼς βλέπει κανεὶς στὴν Ἀκουϊτάνια. Ἡ
ἀψίδα κι' αὐτὴ γαλαζόβαφη εἶχε ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά ἓνα ξυμένον
Ἴωνικὸ κιονόκρανο, καὶ ἓνα δωρικὸ ἀπὸ τὴν ἄλλη. Ἡ ἐξόπορτα
ἦταν μανταλωμένη, μὰ πίσω ἀπὸ τὴν κλειδαρότροπα μποροῦσε κα-
νεὶς με μιὰ ματιὰ νὰ ἰδῇ ἓνα γυάλινο πολυέλαιο καὶ τὸ συνειδη-
σμένον μπροσύντιον ἑλληνικὸ κεροστάσι. Ἐνα γυμνὸ, ἐτοιμόροπον
ἄτεχνο μικρὸ κτίριο ποῦ φαινόταν, ἴσως ἀκόμα παραπάνω ἀπὸ τὸ
φρέσκο του γαλάζιο μπογιατίσμα, σὲ ἀπίστευτο βαθμὸ παμπάλαιο,
τόσο ποῦ καὶ ἓνα κλασσικὸν ἀκόμα ἐρεῖπιο δὲν θὰ μποροῦσε νὰ εἶναι
—γερασμένο σὰν ἓνα πρόσωπο καὶ τόσο σεβίασμο.

Μέσα μου γεννήθηκεν ἡ πεποίθησι πὼς ἐδῶ ξεψύχησεν ὁ
Οιδίπους, ναι, ἐδῶ ἀπακκομισμένος σ' αὐτὸν τὸν τοῖχο, κάτω ἀπὸ
τὴν ἀψίδα με τὰ δυὸ δυσανάλογα με τῆς κολωνές τους κιονόκρανα,
πολὺ μεγάλα γιὰ πολὺ μικρά. Θὰ εἶχε κρούση ἢ καμπάνα σ' αὐτὸ
τὸ κωδονοστάσι, θὰ εἶχε σκορπιστῇ τὸ θυμίαμα ὅταν τρεμολάμπαν
τὰ κεριὰ μπρὸς στὰ εἰκονίσματα καὶ ὁ ἄγγελος ἀπὸ τὴν Ἀθήνα
θὰ εἶχε διαβῇ ὡς ἐδῶ ἀπὸ τοὺς λαχανόκηπους με τῆς ἐληές τους, καὶ
τὰ κίτρινωπά ἀνθία στῆς μουριές καὶ τὰ πλατάνια.

Ἐτσι φαντάζομαι τὸ θάνατο τοῦ Οιδίπου καὶ αὐτὸ τὸ βροσκο
φυσικό, μελάγχολο καὶ γεμάτο πάθος σὰν αὐτὴ τὴν τοποθεσοῦλα
καὶ τὸ ἄμορφο κομμάτι βράχου, με τῆς ὄρηοφάνταχτες λοφογραμ-
μὲς ποῦ γυροζώνουν τὸν ὄρηογυγυάλιστο γυάλὸ καὶ τ' ἀσημένια
σύννεφα.

Ξεθαρραμένοι στρέψαμε τῆς ματιές μας κατὰ τὴν ποθημένη
γλῶνη, τὴν χαμόστρωτην ὄασι, ἀπὸ τὸ Λυκαβητὸ ὡς τὴν Ἀκρόπολι,
κι' ἀπὸ τὴ θάλασσαν αὐτὴν ἀκόμα πειδ ποδοαγαπημένη, με τὴν
ἐσώτερη διαίσθησι τῆς πρᾶσινάδας καὶ τῆς γαλήνης ποῦ ἔδινε
ὑπόστασι στὴν κοντινὴ ἂν καὶ κορμμένη ρεματιά. Τραβήξαμε γυ-
ροκωττάζοντας πάντα βουβοί, σὲ μερικὰ κηπαράκια, ὅπου ὁ καλό-
βολος κόσμος—πρὸ πάντων ἓνας γέροντας κύριος με μιὰ παλῆν
ξεφτισμένη ρεντικὸτα—μᾶς ἔκοψε τριαντάφυλλα καὶ πορτοκάλια ἀπὸ
τῆς πυκνοφυτεμένες, κατάφορτες πορτοκαλλιές. Κατόπιν ὀλοῖσια πα-
ρακάτω, μεσ' τὴ λάσπη, με τὰ πορτοκαλόδεντρα ποῦ ξεπερνοῦσαν
τοὺς λασιότοιχους με γαιδουράγκιαθα στεγασμένους, ὡς ποῦ νά...
ἓνα ποταμάκι ἀνάμεσα στῆς ὄχθες του, γεμάτο βοῦρκο ἀλήθεια, μὰ
ὅμως γεμάτο πάλι χουσαφιὰ πλατάνια καὶ ἀσημόχρους λεῦκες, με
μιὰ ζωὴ χιλιάπλωτη εὐτυχισμένη. Καὶ καθὼς πηγαίναμε μέσα στῆς
ὄχθης τὴν λασποριά, τὸ φτωχὸ ρυακάκι γέμιζε καὶ καταντοῦσε πειδ
καθάριο, καὶ στερνὰ νὰ το φραγμένο πέρα πέρα καὶ τώρα νὰ το κυ-
ματίζει καὶ λαμποπλισιῶ.

Καὶ κάτω ἀπὸ τὰ ψηλὰ κυπαρίσσια καὶ τὰ μισόγδυμα φρου-
τόδεντρα μερικὲς ταβέρνες, ὅλες ταπεινότητες, σὰν τὸ ποταμάκι, με
κάτι ὅμως φιλέψιμο καὶ ἐλεγειακὸ σὰν κάτι τοποθεσίες κοντὰ στὴν
Ρώμη. Αὐτὸ τὸ χαριτωμένο ποταμάκι εἶναι ὁ Κηφισὸς καὶ ὀλοῖδιός
του, ὄχι ὅμως πειδ τρομαχτικός, κατάξερος, σκοτισμένος ὁ Ἴλισσὸς
ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά ποῦ ἀγκαλιάζει κάτωθε τὸν Παρθενῶνα. Σ' αὐ-
τοὺς μέσα τοὺς κήπους, κάτω ἀπ' αὐτὰ τὰ ὄρηα μεγάλα δέντρα στὸ
ἀσημόχρυσο χινόπαρο, θὰ ὠδηγοῦσεν ἢ καὶμένη ἢ Ἀντιγόνη τὸν
τυφλὸ τῆς πατέρα, πέρωνοντας, ἴσως ἀνάπαλλα, ὅταν εὔρισεν καλό-
σπλαγχο κόσμο, σὲ κανένα ξυλόσκαμνο γιὰ τραπεζάκι σὲ καμμιὰ
ἀπ' αὐτές τῆς ταβέρνες.

ΜΕΤΑΦΡ. ΑΠΟ ΤΟ ΑΓΓΛΙΚΟ ΑΝΕΚΔΟΤΟ, ΜΙΜΗ ΒΑΛΣΑ

VERNON LEE

ΟΙ «ΔΕΙΛΙΝΕΣ ΚΟΥΒΕΝΤΕΣ» ΤΟΥ κ. ΝΙΚΟΛΟΥΔΗ

ΜΙΑ ΕΝΤΥΠΩΣΗ

Πληρώνουμε ὅλοι μας βαρὺ ψυχικὸ φόρο στὴ συνείδηση :

Κάποια στιγμή ἀναπάντητη, θαμπὸ ἓνα μάτι ἀνασηκώνει βαρετὰ βλέ-
φαρα μέσα μας ἀτάραχο ἓνα βλέμμα ἀναθορεῖ—τάχα πονετικά ; χαρού-
μενα ; εἰρωνικά ;

Μιὰν ἀνησυχία, ἓνα λάφιασμα.—Τὸ μάτι δὲ θὰ ξανακλείσει πιά καὶ
τὰ γαμπὰ μακρόνυχτα τῆς ἀμφιβολίας κατάσαρκα θὰ μπηχτοῦν γιὰ πάντα.

Νὰ ὅμως καὶ τὸ ξεκούρασμα : Ἡ γεννημένη πειδ συνείδηση ἀπὸ
ὀρμέφυτη δύναμη σκύφτει πρὸς τὴ ζωὴ καὶ ὁ πυκνὸς πλοκαμὸς τῆς ἀνά-
λυσης ἀπλώνεται στὸ ἀστέρευτο κόχλασμα τῆς κίνησης—ν' ἀδράξει. Καὶ εἶ-
ναι ἡ Τέχνη.

Ἀπὸ ὅμοια πολύτιμη πηγὴ εἶναι ἡ Τέχνη τοῦ κ. Νικολοῦδη. Τὸ φα-
νερόνι ἢ ἀκαταμάχητη ὑποβλητικότητά της, ποῦ με ἀνεπαίσθητες διαβα-
θμίσεις, με ἀποχρώσεις λεπτές, δημιουργεῖ τὸ κατάλληλο περιβάλλον, καὶ
σταλάζει, καὶ στοῦ πιὸ ψύχραμου ἀναγνώστη τὴν ψυχὴ, τὸ σπάνιο δηλητη-
τηριασμένο ἄρωμα τῶν φευγαλέων ὑπάρξεων ποῦ θροοῦν στὶς «Δειλινές
Κουβέντες». Τὸ δηλώνει ἀκόμα καὶ ἡ ξέχωρη ζωὴ ποῦ ἐμφυγῶνει κάθε πρό-
σωπο τῶν περιεχτικῶν διηγημάτων, ἢ χαρακτηριστικὴ κι' ἀβίαστη στάση των,
τὸ μοιραῖο τους γέλιο ἢ κλάμμα, ὁ ἀκοίμητος πόνος τους, ἢ χαρὰ τους
ποῦ τόσο μοιάζει με πόνου, τὰ μίση τους, οἱ ἀγάτες τους.

Δὲν πρέπει καὶ ἡ πιὸ λεπτόλογη κριτικὴ νὰ ξεχωρίζει τύπους ἢ πρό-
σωπα ἀπὸ τίς «Δειλινές Κουβέντες». Ὑποχρεῖται νὰ δεχτεῖ τὸ σύνολο :
ἓνα κῆμα ναυαγημένων, ἀνακάτεμμα τελειωμένων πόθων, στερεμμένων ὀρ-
μῶν, ψαλλιδισμένων ἰδανικῶν, ἀνήσυχων ὑστερικῶν ὑπάρξεων, μετώπων ποῦ
τὰ σφραγισε τὸ παγερὸ φιλὶ τοῦ ἀνυπόμονον θάνατου, μεγάλων ὀρηίων
ματιῶν ποῦ—πρὸτου οβύσουν—σὲ τελευταῖο λάγνο σελάγισμα λένε τὴ δίψα
τῆς ἀπόλαυσης, Καὶ φυσικά σ' ἓνα τέτοιο κῆμα ἀνθρωπότηας, κυριαρχεῖ ἡ
γυναικεῖα ὑπαρξη, με τὴν τραγικὴ καὶ καταδικασμένη προσπάθειά της νὰ
φτάσει σὲ κάποια ἰσορροπημένη στάση, ποῦ νὰ συνδιάζει τῶν ἐνστικτικῶν τίς
πρωτόγονες ὀρμές με τῆς ἐνσυνείδητης ζωῆς τὴ γαλήνη.

Βέβαια, οί «Δειλινές Κουβέντες», καμμιάν δέν ἔχουν σχέση μέ τίς στερεότερες ἠθογραφίες καί τοὺς ἄνυχους καταγκιόζηδες, πού μονοπωλιακά περιλου τροφοδότησαν τή συμβατική νεοελληνική διηγηματογραφία. Γέννημα ειλκρίνειας, παρατηρητικότητα ἄμεσης, χωρίς παρεμβολή παραδεγμένον τ ὑ π ο υ φιλολογικοῦ, ἀποτυπώνουν, σέ λακωνικές φράσεις ἀμειλικτης ψυχολογίας, ἀνθρώπινα ὑποδείγματα. Ὁ κ. Νικολοῦδης δέν ἐπιρροεάστηκε ἀπό τό ἀσύστατο δόγμα πού ἀπαιτεῖ ἀπό τό νεοελληνικό διήγημα ν' ἀσχολεῖται ἀποκλειστικά μέ ἑλληνικό θέμα. Ἡ ρωμηοσύνη—κα' ἂν ἀκόμα κρύβει ἄδολο πυρῆνα ἰδιότυπο—στό ἀπλωμά της ὁμως, στό μοναδικό της σκόρπισμα, ἀνακατεῦτηκε μέ τίς ξενικές κοινωνίες, ἔζησε καί ζεῖ τό βίο τους, τὰ πάθη των. Δικαιωματικά λοιπόν—καί μάλιστα σ' αὐτόν ἐδῶ τόν τόπο τοῦ κοσμοπολιτισμοῦ, ὅπου οἱ φυλές σμίγουν καί στρώνονται σέ κλιτοῖν ὁμοίμορφο ἀνθρώπινο τύπο—ὁ τεχνίτης παραμερίζει κάθε ἀνθαίρετο κριτήριο ἐκλογῆς θέματος. Τό θέμα τοῦ τῷ ὑπαγορεύει ἡ ζωή. Ἀρχεῖ ἐπίσης ὁ ζυγός τῆς θεωρίας πού ἐδογματίζε: «νεοελληνική τέχνη θά πεῖ ἑλληνικό θέμα, ἐνῶ ἡ σωστή πρόταση εἶναι ἀπλούστερη καί ριζικώτερη: «Ἑλληνική τέχνη θά πεῖ ρωμηός τεχνίτης.» Καί τραῦ μᾶς τό ἀποδείχνει πάλι ὁ κ. Νικολοῦδης. Μ' ὅλη τή ρευστότητα, τήν γλύκα, τόν πλοῦτο τῆς γλώσσας του δέν ἀντιλαμβάνεσαι, δηλαδή δέν προσέχεις κἄν σέ ποιᾶ γλώσσα διαβάξεις. Νοιώθεις κατάβαθα μόνο πῶς καί γενικώτερα ἀνθρώπινο κινεῖται σέ ρυθμό τόσο φυσικό, πού παραμερίζεις τό ἐκφραστικό μέσο, τή γλώσσα, τήν τέχνη, γιά ν' ἀκούεις τόν θρῆνο τοῦ πάθους, τοῦ πόνου, τῆς ἀγάπης, τῶν συναισθημάτων. Κι' αὐτό εἶναι Τέχνη, χωρίς φλυετική διάκριση.

Ἐτσι οἱ «Δειλινές Κουβέντες» εἶναι ἓνα μικρό ἀριστούργημα: καί γιά ἀπόδειξη πειστική θάπρεπε νά γυρεῖαμε τὰ ψεγάδια των: Ἐλαφρές ὑπερβολές ρητορικές, ἐλάχιστες ἐκζητήσεις ὕφους, κάποιες μακρινές θύμησες ξενικῶν—συγγενικῶν ὁμως—τεχνοτροπιῶν, καί μέτριος συμβατικός ρωμαντισμός στό παρουσίασμα καί τήν ἐκδήλωση τῶν προσώπων. Ἐχουν σημασία τέτοιαι τάξεις ψεγάδια; Ἡ ψυχῆ, ἡ ὀρμή, ἡ παρατήρηση, ἡ συνείδηση μέ μιά λέξη τοῦ κ. Νικολοῦδη παραμένει ἀκέρηα, ἀτομική. Κι' αὐτό ἐνδιαφέρει πάν' ἀπ' ὅλα.

Τίς «Δειλινές Κουβέντες» τίς πρωτοδιάβαζα, στό χειρόγραφο, μέσα στό τραῖνο. Γύριζα στήν Ἀλεξάντρια ἓνα ἀπόγευμα κυριακάτικο—ἐξαιρετικά νοσταλγικό δεῖλι, πού ἡ γλύκα του σάν νά ἦτανε ὑφασμένη ἀπό λεπτές ἴνες βουβῶ πόνου. Διάβαζα μέ τὰ μάτια ἄραγε ἢ μέ τήν ψυχῆ, μέ ψυχῆ ἀνήσυχη, ταραγμένη, ποτισμένη ἀπό τίς ἀμφιβολίες πού σέ κάποιες στιγμές μᾶς πλημμυρίζουν ἄθελα καί φέρουν θαρρεῖς τήν ἀγωνία σάν θειεῖα σχοινοῦ στό λαιμό. Κλαῖγαν καί γελοῦσαν, ζοῦσαν ἀγαποῦσαν καί σβύνανε τὰ πρόσωπα. Ὑποβολή ἢ πραγματικότητα; σάν ν' ἄκουγαν τ' αὐτιά μου βαρῶ πηχτό θρόο κάτοιων φτερουγισμάτων γύρω μου, πλάι μου: Λυωμένα φτερουγίσματα τῆς πρόσκλησης λαγνείας, ἀτότομα φτερουγίσματα τῶν μάταιων παθῶν καί πόθων καί ὁ μονότονος ἀμετάτρεπτος ρυθμός τῆς ἀνατριχιαστικῆς φτεροῦδας τοῦ θανάτου.

Ἀνατινάχτηκα. Γιατί ἔτρεχε τό τραῖνο; Γιατί κινιούμαστε; Πήγαινα κάπου τάχα; Πηγαίνουμε κάπου;